

בס"ד
פ"ר

משנה הלכות

מדור התשובות אורח חיים מהדורא תניינא חלק ח'

העתקנו כאן כמה שאלות ותשובות

בהלכות הנוגעות

לקדושת

ארץ ישראל

יו"ל ע"י מכון משנה הלכות גדולות בארה"ק קרית
אונגוואר, רמות ירושת"ו, שנת תשס"ג לפ"ק.

יצא לאור על ידי וועד למען קדושת ארץ ישראל
ברוקלין נוא יארק - שנת תשס"ה לפ"ק

סימן צו

כיסוי הלחם משנה אחר קידוש וענינים שונים

א' לימי הקבלה, התדוש"מ מ"ז למבנ"י יצו"א מע"כ ידי"ע וידי"ג הרב הגאון ור"ח המפורסם ג"א ח"ח כקש"ת מוה"ר בנימין יהושע זילבער שליט"א בעמח"ס אז נדברו י"ב חלקים וש"ס לתועלת הכלל

וכתב לו רבינו אברהם ז"ל מה שכתב דהעולם לא מפרשים יש עולם אחר שהם מפרשים כהרמז"ס, והכ"נ אני אשתמש במליצה זו יש מנהג עולם אחר שנוהגין לכסות הפת עד לאחר הקידוש והמוציא עד אכילה ממש ונותנים ידיהם תחת הלחם, ואמת אגיד שמעולם ראיתי מנהג כן אצל אבותי ורבותי זי"ע, וכמ"ש מדעת המ"צ ושם ראיתי שכן הביא בשם הב"מ סי' קל"ד.

אחד שבג"ת זידידות נאמנה, יקרת ספרו שו"ת אז נדברו ח"צ הגיעני אתמול עש"ק והי' לי לשמחה וקראתי לשבח עונג אשרי לו למע"כ שכה לו חכה להוציא לאור י"צ חלקים כנגד י"צ שבטי י' וי"ר שיזכה להיות ממוכי הרבים ויוסיף ליתן מפרי עמו ועתו ועליהו לא יוכל עדי יבא ינון ולו יקה עמים כאות נפשו וכעמירה ידיו הנאמן.

עוד יש להעיר דיש נוהגין ציוס שלא לכסות הפת כלל קודש קידוש וטעמם כיון דבלילה נמי הטעם שלא יראה הפת בשחו כיון שפת קודם לברכה, ומיהו זה דוקא בלילה שאפשר לקדש על הפת כמו על היין, ורצא כשתאז לפת יותר קידש על הפת, אבל בשחרית דליכא קידוש על הפת א"כ ע"כ מקדש על היין וליכא צושת כה"ג, ומיהו להטעם משום זכר למן אכתי לא יצאנו, ואולי ס"ל דדוקא בצעודה דבי שמשא עשו זכר למן שאז ירד המן בששי, וכיון שכבר עשו זכר למן כליל שבת בצוקר שוב אין צריך לזכר זה, וי"ל.

בן הנני מחזיקנא לי טיבותא למעכ"ג על אשר מפלפל בדברינו בצפרו היקר פעם לבנות ופעם לסתור כדרכה של תורה ונתקיים צעוה"י אח והצ בצופה, וכבר אמר הפמ"ג צמכתו להלדיק ר' צנימין המלמד שצקשו מידי פעם לפעם לעיין בדבריו כי מזה לחצב דברי חבריו ישר כחו וחילו לאורייתא.

בענין קדושת הכותל

(ב) בסי' כ"ח מענין קדושת הכותל שריד צית מקדשינו ותפארתינו אשר אמרו ז"ל (שהש"ר פ"צ) שנשבע הקב"ה שלא יעוזז אותה אי יש מזה להחפול אצל הכותל מערבי. וזיין גם לתשובה שכתב מחותני הרב הגאון ר' נתן געשטעטנער ואין לי התשובה הנ"ל ולא ראיתה, ואמנם לעצם הענין הרי אמרו בגמ' חולין נ"א ע"ב הוצא ברש"י עה"ת פ' ויאל ויפגע במקום כי מטא לחרן אמר אפשר עברתי על מקום שהחפלו אבותי ואני לא התפללתי כדי יהיז דעתי למיהדר קפנה ליה ארעא מיד ויפגע במקום, כד צלי צעי למיהדר אמר הקב"ה דליק זה בא לבית מלוני ויפטר בלא לינה וכו' ופרש"י שהחפלו צו אבותי וכו' האי צית א-ל לא הסמוך לעי אלא ירושלים ועל שם יהיה צית חלקים קראו צית אל והוא הר המוריה שהחפלו צו אברהם והוא שדה שהחפלו צו יצחק דכתיב

ומחמת חציבות כמים הפנים אל פנים הנני להראות כי עיינתי בדבריו היקרים בסי' צ' הביא מה שכתב המ"צ סי' רע"א סקמ"א שכתב דלטעם שמכסים הלחם לזכר למן טוב שיהי' הלחם מכוסה עד אחר ברכת המוציא, ותמה השואל מנ"ל להמ"צ כן, ומעכ"ת לאחר האריכות הסכים עם השואל ותמה על מה שכתב בשונה הלכות שהביא מסקנת המ"צ שלמעשה צריך להיות מכוסה בשעת המוציא אבל לאור האמור אינו כן וכמו שנוהגין העולם, וזיין עוד לסי' ג"ז שם ועיינתי שם ג"כ וראיתי שמתפלל בזה, ובאמת בכאן נראה להשתמש במליצה רבינו הגדול ר' אברהם צן הרמז"ס שכתב לגדול אחד השיג על הרמז"ס מה שפי' צנין רה"ר צמדבר וכתב דהעולם לא מפרשים כהרמז"ס,

אחריה ולמה נקרא שמה חזיר שמחזרת עטרה לבעליה, הדא הוא דכתיב ועלו מושיעים צהר. ליון לשפוט את הר עשו והיתה לה' המלוכה, ופי' הגאון ז"ל שהתנבאו חז"ל שהנוצרים יכבשו קודם הגאולה את א"י מיד הישמעאלים והם יחזרוה לישראל, וכמו שראינו שנתקיים עתה בזמנינו והוא פלא שראה רבינו הגדול בזה השגחת הצורא מה שהנוצרים לקחו א"י מיד הישמעאלים והם יחזרוה לישראל, והנה ראה ברוח קדשו שבאמת כל מלכי נוצרים ואדום החזירו את א"י לבניי רק הישמעאלים מיאנו בדבר וכידוע מהו"י. והעיד רבינו שכתב וכמו שראינו שנתקיים עתה בזמנינו.

ובתן רבינו טעם על זה שנרך להיות יד הנוצרים באמצע ולא שישראל יקחיה מיד הישמעאלים בעצמם לפי שהישמעאלים הרי נודע שאינם עובדי ע"ז וכל התפלות ומשכחות הם לה' אחד וגם יש להם זכות מילה, ואף שאינה בשלימות שהוא מילה ולא פריעה וגם ליי"ג שנים, מ"מ קצת זכות יש להם כמבואר בזוה"ק (וארא) שבשביל זכות זה נתן להם הקב"ה א"י בזמן הגלות ע"ש, ולכן אם ישראל היו צריכין לקחת א"י מיד הישמעאלים בעצמו הי' ח"ו קטרוג על ישראל שאינם ראויים ליקח הארץ מידם, לכן סיבב הקב"ה זה שהנוצרים יקחיה מהישמעאלים וישראל יקחיה מהנוצרים, ובזה לא יהי' עוד קטרוג על ישראל כי הנוצרים אין להם זכותים הנ"ל, והוא ע"ד שאמרו עמון ומואב טיהרו בסיוחן.

וא"ת אמאי לא הי' קטרוג על הנוצרים שלא יקחיה מהישמעאלים כבר אמרו חז"ל (סוכה נ"ב) שהשטן מניח את או"ה ואינו מתגרה רק בישראל ע"כ ע"ש, והוא פלא ממש כנראה לזמנינו.

והנה מאז אמרתי דמה שאמר ז"ל אל תתגררו באומות לא נאמרה בארץ ישראל אלא בחו"ל אותם אומות שישראל נגלו ביניהם אל תתגררו בזה עד בא יבא גואל לדק ויגאלם, והטעם נראה לפ"מ דכתיב (דברים ז' ד') ואת העם הזה לאמר אתם עברים בגבול אחיכם בני עשו היושבים בשעיר ויראו

(בראשית כ"ד) לשוח בשדה דהכי אמרינן בפסחים דף פ"ח ע"א אל הר ה' ואל בית אלקי יעקב מ"ש יעקב אלא לא כאברהם שקראו הר דכתיב צהר ה' ולא כיצחק שקראו שדה דכתיב לשוח בשדה אלא כיעקב שקראו בית ע"כ, ועיין חוקוני על התורה וכן בשאר מקומות שהתפללו אבותינו מצוה להתפללו וכמו שמינו בדניאל, וא"כ אין לך מקום שהתפללו בו אבותינו יותר ממקום המקדש בזמן הבית מימות אבותינו אברהם יצחק ויעקב עד זמן הבית, ובעונ"ה גם לאחר החורבן הלכו לשם כל הנדיקים שהי' ביכלתם להתפלל שם וכתיב ויתפללו אלי דרך ארצם, ושם תפילה בעולם אינו עולה לרקיע אלא דרך מקום המקדש וכל הקרוב קרוב קודם, וא"כ ודאי שיש מצוה להתפלל במקום המקדש. ועיין מגילה כ"ט ע"א אמר אביי תיתי לי דכי מרחיקנא פרסה עיילנא ומללינא התם ועיין רש"י דביהכ"נ דשף ויתיב ובהגהות הב"ח אפילו אני מרבה עלי את הדרך אני נכנס לשם ומתפלל בתוכו ודו"ק וכ"ש מקום המקדש וז"ב מאד.

מצוות ישוב הארץ

בענין מצות ישיבת א"י עיין מנח"א ח"ה סי' י"ב. וראיתי דבר חדש להגה"ק מאוסטראווא לא בספר מאיר עיני חכמים מהד"ת שמצות ישוב א"י הוא מ"ע עוד מזמן אברהם אבינו ע"ה ממה שנאמר לך מארצך וגו' אל הארץ אשר אראך ואעשך שם לגוי גדול, הנה היתה מ"ע לו ולזרעו אחריו להיות בא"י, והוא כמו מצות מילה שהיתה המצוה עוד מזמן אב"ה, ורא"י עוד מיעקב שכתב במ"ר וישלח עה"פ וירא יעקב מאד אמר יעקב כל השנים הללו הוא יושב בא"י שמה הוא בא עלי מכה ישיבת א"י, הרי שזה הוא כבר מצוה עוד מימי אברהם לזרעו אחריו לשבת בא"י, והביא שם עוד ראיות לזה.

ותרי תמיהה מדכרי אינשי שהביא שם עוד ממד"ר ויקרא סו"פ שמיני שאמרו שם ואת החזיר זו אדום והוא גרה לא יגר שאינה גוררת מלכות

שם בסי' מ"ז האריך עוד בזה דאין להקל במקום שיש לחוש להסתכלות.

וימחול נא מעכ"ג לעיין בספרי משנה הלכות ח"ז סי' י"ג שבצוה"י הארכתי שם לזכר הא הלכתא דהעיקר הוא מטעם הסתכלות גם המרדכי רפ"ג דסנהדרין סי' תרפ"ד כתב להדיא דהטעם הוא משום איסור הסתכלות אנשים בנשים, והבאתי שם דכן הוא דעת החי"ט ומהר"ם ש"ק והערך ש"י דשיעור גובה מחילות ציהכ"ג צעי כשיעור גובה אשה שלא יוכלו להסתכל וכ"כ בשו"ת דובב משרים בפשיטות בסי' מ"ד דמחילה צעי שיכסה ראש הנשים כולה ע"ש, ובפרט צדור הזה שהפרוך מרובה על העומד והנשים באים כמה פעמים במדינה זו בפרט לבתי כנסיות בעיירות גדולות ולפעמים אפילו לא מכוסים ועוד ועוד אשר ודאי אפילו להתפלל אפשר אסור, ויפה העיר מעכ"ג משו"ת ח"ס סי' ק"ג שאנו מאמינים שכל תפילה שמתערב בה שום הרהור אפילו באשמו אינו עולה במעלות לפני השי"ת ולא תקובל לפניו ומפני זה אנו מפרישין הנשים מן האנשים בתפילה בצהכ"ג שלא יבואו לידי הרהור בשעת תפלה ותהי" תפלה נדחית ר"ל, ויבא לנו זה משמחת בית השואבה דאמרין בסוכה נ"צ ע"א ומהו ראי' להנ"ל דאפילו היבא דליכא משום איסור ערוה כגון אשמו של עצמו מ"מ במקום תפילה והודאה והספד כל מה דצעי רחמנא ליבא וכו' עכ"ל.

ומיהו מה שכתב וסיים דאף לפי מה שכתבו באיזה שו"ת דצהכ"ג שאין צו מחילות להבדיל בין אנשים לנשים להתפלל אין להתפלל בו אין חשש להשתחף בחמונה שאין מחילות ואין בזה משום מסייע עוברי עבירה אם יודע שכל להזהר היטב מהסתכלות והרהור ומ"מ מסתבר שאדם חשוב לרין להתמיר בכל ענין אם לא במקום שיש בזה משום דרכי שלום עכ"ל.

ורק מראה מקום אני בזה קידושין (פ"א) אב"י דייר גולפי רבא דייר קנה ופרש"י גולפי מקום

מכס ונשמרתם מאד אל תחגרו צם כי לא אתן לכם מארנא עד מדרך כף רגל כי ירשה לעשו נחתי את הר שעיר, ופרש"י ונשמרתם מאד ומהו השמירה אל תחגרו צם וכ"כ אל תזר את מואב ואל תחגר צם מלחמה כי לא אתן לך מארנו ירשה וכו'. והנה הענין של החגרות נאמרה שלא נקח מהם מה שנתן להם וכיון שבנ"י יגלו לבין האומות השביע אותם שלא יחגרו בהם אלא יקבלו עליהם השיעבוד, אבל בארץ ישראל שהיא ירושה לנו מאבותינו והוא ארצנו אין בזה שום ענין של החגרות באומות, ועיין ירושלמי ר"ה פ"א ה"א אל תחגרו צם א"ר יודן צ"ר שלום כתיב כי ששה חדשים יש צם יואב וכל ישראל עד הכרית כל זכר באדום, אמר לו הקב"ה אני אמרתי לך אל תחגרו צם ואמה בקשת להחגרות צם חייך שאינם נמנים לך, ועיין רמב"ן בטה"מ בסופו בהשגות על הרמב"ם מנות לא תעשה ועוד א' מעט היא מכמה ספיקות מניעות שבאו בעמון ומואב ושעיר אל תזר את מואב וכו', הנה אלה שלש מניעות מפורשות בחמורה לא הביאום בעלי חשבון המנות במספר.

מחיצה בין אנשים לנשים

ג) בסי' מ"ו הביא בענין המחילה בין אנשים ונשים לחמונות וכן לענין שבע ברכות והעריך שם דההבדל הוא שלא יבואו לידי קלות ראש וכמ"ש הרמב"ם בפי"ה מ"מ סוכה נ"צ וכ"כ בפסקי הרי"ד סוכה ח"ל ואנשים יעמדו למטה בעזרה ולא יוכלו להציט בנשים שהיו לה מחילות קביצ ועשיות כמין סריגי חלונות שהנשים בפנים רואות מבחוץ ושבוץ לא יוכלו לראות מבפנים כדמניא וכו' ועדיין היו באין לידי קלות ראש פי' שהיו מסתכלין אלו באלו וקורצין בעיניהן עכ"ל. ומבואר דהרמב"ם והתוס' רי"ד כתבו שסיבת התקון הי' שלא יסתכלו אלו באלו, וכן מפורש בהגהות מנהגים הנ"ל (שממנו העמיקו כל הפוסקים) ח"ל כל מקום שאנשים ונשים רואין זה את זה אין לזכך שהשמחה במעו עכ"ל, ותמה שם על שו"ת אגרות משה א"ח ח"א סי' ל"ט ומעכ"ת

בקיבוץ לידי הרהור ולהכי מימי לה בנדה צפרק כל
היד ולשם כחצתי ע"כ. וצפי' הרצ"ץ הביא פי'
השלישי וי"מ מי שפניו מפני שמכניד על אמתו וצא
לידי חימום והרמז"ס ז"ל כתב (פ"ב ה"ב מק"ש)
בין שוכב ופניו למעלה ובין שוכב ופניו למטה.
ובערוך ערך אות פ' פרקין הביא ב' פירושים וכתב
ובנדה שם מפורש דגזירת חימום הוא ע"ש.
ולכאורה מטעם חימום או הרהור מאי שנא י"ן או
שוכב בלא שינה, גם מלשון חוס' ר"י החסיד שכתב
בפרש"י שמה י"ן ויתקשה משמע דחייש לשכב בלי
שינה שמה י"ן ויתקשה, א"כ לעולם אסור.

איברא דבעיקר קושיית הגמ' יש להעיר מה
דמקשה לרב יוסף שאמר פרקין לא יקרא
ק"ש ופריך מקרא הוא דלא ליקרי הא מיגנא שפיר
דמי והא ריב"ל לייט אמאן דגני אפרקד ואי נימא
דלשכב בלא שינה שפיר דמי מאי מקשה ארב יוסף
משינה דאסור דילמא רב יוסף מיירי צמי ששוכב
אפרקדו ואין דעתו לישן כלל דליכא איסור בשכיבה
ואפ"ה לא יקרא ק"ש, ואין לומר דאם אין דעתו
לישן כלל הכ"נ דמוחר לקרות ק"ש דא"כ לישני ליה
כאן דעתו לישן כאן באין דעתו לישן, וע"כ דלקרא
ק"ש אסור אפילו באין דעתו לישן וגם למסקנא
אמאי לא משני ליה עכ"פ להמקשה מריב"ל דרב
מיירי בשוכב אפרקדו ואין דעתו לישן, וגם לא
ראינו באחד מן הפוסקים שמחלק בכך. שוב ראיתי
בערוך לנר נדה י"ד שהקשה באמת אמאי לא משני
דלמא בק"ש רב יוסף קמ"ל דאפילו בהקין אסור
לשכב כן ולקרות ק"ש ע"ש שהאריך והניח בל"ע,
והיינו נמי משום דפשיטא ליה דבלא שינה מותר
לשכב אפרקדו. אמנם אי נימא דלעולם אסור לשכב
ומשום הרהור או משום חימום אחי שפיר, ועיין
בס' עינים למשפט ברכות הנ"ל ובשו"ת שצ"י ח"א
א"ח סי' ה'.

שוב עיינתי בחוס' הרא"ש נדה י"ד שכתב וז"ל
לייט פי' שוכב על גביו כי עגבותיו מתחממין
על המטה וצא לידי קרי כדאמרין צפ' הערל
מייחין מיא חמימא דשערי ומנחין ליה אזי פיקרי

קבוצת אנשים ונשים או לדרשה או לחופה היא
מסדר קנקנים של חרס הרבה ציניהם שאם יצאו זה
אלל זה יקשקשו וישמע קול דייר לשון דרי דרי
שורות שורות (מגילה י"ב) דייר קנה מסדר קנים
שהעובר עליהן קולן נשמע ע"כ. נראה חדא דק"ל
דרשא או חופה כחדא נינהו ועכ"פ סידר קנקנים
או קנים אפילו רק לחופה וכ"ש לאכילה דגדולה
לגימה שמקרבת ולכן פשוט דשומר נפשו ירחק
מהם. ולכאורה מעיקר המקור ששמענו דין זה
מהספד שאמרו שגריכין מחילה וכ"ש בשמחה ומ"ש
חמונה, והתם ליכא משום שלא יתקבלו התפילות כלל
אלא שלא יסתכלו ולא יצאו לידי הרהור.

ומ"ש מעכ"ג היתר למי שיכול להזהר היטב
מהסתכלות והרהור ואח"כ כתב שאלם חשוב
נריך להחמיר, וא"כ ההיתר לאדם פשוט ואטו אדם
פשוט יכול להזהר מלהסתכל ומלהרהר אם לא
כה"ה וראי' מגמ' כחובות אם דמי לך ככשורא.

שכיבת פרקין

ד) בסי' מ"ב מ"ג דן באיסור שכיבת פרקין אי
דוקא לישן אסור או אפילו לשכב שלא
ע"מ לישן והעלה דדוקא דעתו לישן אבל שוכב
בעלמא שלא ע"ד לישן לא ופלפל ג"כ אי ראה מי
שהוא ישן אי חייב לעוררו.

ולפענ"ד לכאורה נראה דתלוי בטעמי דרש"י פי'
בברכות י"ג ע"ב לייט אמאן דגבני
אפרקדו שמה יתקשה אצרו בחוך שנתו ונראה
לרבים והוא דרך גנאי, אמנם רבינו יהונתן הכהן
מלוניל פי' וז"ל ויש לפרש שמי ששוכב פרקין
הצגדים שמתקשה בהם ווגעים באצרו ומביאין אותו
לידי הרהור וקושי ומשום הכי לייט אציי משום
דאיסורא יש בו, והר"א אלשצילי (בגנזי הראשונים)
כתב אמר ר"י פרקין לא יקרא ק"ש וטעמא משום
הרהור גם בחוס' ר' יהודה החסיד ברכות הנ"ל
לייט עליה אציי אמאן דגני אפרקיד פרש"י ז"ל
שמה י"ן ויתקשה וכו' ורבי מפרש משם שבא

דשרי. ואית דאמרי דכי אמרינן מקרי אע"ג דמללי זה בהטיה כמו פרקין שזכר על קדקדו ומוטה מעט אבל זה שמוטה על גזו לגמרי מותר, והנכון יותר לתרץ כיון דחזינן דהיכא דאיכא טרחא שרי כאמרינן ר' יוחנן מללי וקרא משום דבעל דבר הוא והו"ל טרחא הכ"נ החירו בהטיה משום דהו"ל טרחא כיון דפשט בגדיו לחזור וללבוש עכ"ל, אבל הרמב"ם כתב כל אדם קורין וכו' אבל קורא והוא שוכב על גזו וכו' אבל מוטה לגמרי על גזו מותר לקרות את שמע ובספרת אית דאמרי שכתב חר"ג, וכן נראים דברי רש"י וכך נוטים דברי רבינו עכ"ל הצ"ח, והשבו"י ז"ל לאחר האריכות תירץ דהא דינא דשנים קוראים לא מיירי כלל מדין קורא מוטה על גזו או מיושב רק מדין הרהור נגיעת ערומים, ומה דקאמר זה מחזיר פניו וקורא היינו מדין הקריאה מיושב ששניהם יושבים רק קאמר שנריכין להחזיר פניהם מדין הרהור כיון שהיו שניהם ערומים ע"ש, והא דקאמר היו שניהם שוכבים היינו דדרך כך להיות בטלית אחד אבל לענין ק"ש מיירי שאח"כ ישנו או עמדו וכו' ע"ש.

ולפ"ז י"ל דמסתם קורא ק"ש פרקין לא פריך כלל דבשחרית כיון דלריך לקרות מיושב לא מיירי שהוא שוכב פרקין וקורא ק"ש אלא מיירי בק"ש של ערבית ודבר הכתוב צוה שכבר הולך לישן ושוכב פרקין אל יקרא ק"ש ובשחרית אפילו שוכב אל יקרא והכא משום טירחא החירו על גזו ודו"ק כי קרמי.

אלו דברי ידידו וידי"צ דושכ"ג והגני חזר מעין הפתיחה וי"ר שיזכה להרבות דעת תורה ויראת שמים בקרב אחינו בניי והגם כי יש לי עוד הרבה ענינים מה שרציתי לפלפל את מעכ"ג ולהתעלס באהבים אהבה של תורה מחמת ידידות יתירה, אמנם הזמן בוגד בי ואסתגר כעת, וי"ר שיזכה לקבל התורה מתוך שמחה דושכ"ג בידידות בלב ונפש,

מנשה הקטן

ומקרי צי פיקרי היינו עגבותיו כשמניח עליהם דבר חס מתחמם וצא לידי קרי ע"כ. ולטעם זה נמי לכאורה אין נפ"מ צין ישן או לא דמ"ש שהוא מתחמם והוא ער או ישן עיקר החימום או המציא לידי כך אסור, וכמו שאסור להרהר אפילו ציום שלא יצא לידי קרי צלילה הכ"נ אסור להתחמם שלא יצא לידי קרי ואפילו מאכלות המציאות לידי זה נמי מונעין למי שהוא אסור צו כמו צעיו"כ וכיוצא בו, עכ"פ ודאי לעשות מעשה ולשכב צאופן שיצא לידי חימום ויצא ח"ו לידי מ"ש ער או ישן, ומידי דהוה ארוכצי גמלים שכולם רשעים, והגם שי"ל קצת ולדחוק מ"מ לכאורה לפי טעמים האלו צ"ע, וגם ציום אין לשכב פרקין משום חימום והרהור וגם שםא יישן וכנ"ל, כנלפענ"ד.

וממילא מיושב צוה נמי קושייתנו וקושיית הערוך לנר אמאי לא משנה דק"ש אפילו לשכב אסור צלל שינה, דבאמת אין נפ"מ צין ישן או לא לענין פרקין.

ובמ"ש נלפענ"ד צק"ד כעת לומר דבר חדש, דהנה צשו"ת שבו"י א"ח ס"י ה' הביא קושיא שכמעט לא מצא עליה תשובה אמ"ש הרמב"ם פ"ב מהק"ש ובכסף משנה וז"ל כתב הר"ר מנוח דמי שאינו בעל דבר או חולה אסור לקרות אלא מיושב כאדם העומד צאימה וציראה עכ"ל, וקשה דאיך ימישב לדעתו סוגיא דש"ס צרכות כ"ד ע"א שנים שהיו ישנים בטלית אחד זה מחזיר פניו וקורא וזה מחזיר פניו וקורא ואיך אסור הוא אפילו שזוכב על גזו ממש ויאיר אדמו"ר עיני צוה, והשבות יעקב ז"ל השיב דקושיא זו כמעט אין עליה תשובה, וכה"ג מצא שהקשו חר"י צפ"י מי שמתו והוצא צצ"י א"ח ס"י וז"ל וא"ל דהיכי אמרינן מחזיר פניו וקורא והיאך יכול לקרות ק"ש והוא שוכב מוטה על גזו דהא אמרינן מקרי אע"ג דמללי אסור, ומה דאמרינן מטין וקורין זה במיושב אבל בהטיה צשכיבה לא אמרו והיכי אמרינן הכא

סימן צו

מים שנצבעין ע"י שטיפה

מע"כ וכו'

אחדשה"ט וכו' צדין הצובע צמי אסלה לאחר השימוש כשמורידין המים להוציא הפסולת מניחין שם מן הצד מין צבע והמים נצבעין מהו לענין שבת אי היה בכלל צביעת אוכלין או משקין או כיון דאינו ראוי לשום דבר וגם אין דעתו להשתמש בזה כלל לא הוי רק כמתעסק לגבי צביעה, ולפוס ריהטא השבתי בזה מכבר כיון דהמשתמש בצית הכסא אינו מקפיד ואף אין נותן לב להצבע שיש שם אלא לפי תומו הוא מזוז את ידיד והמים יוצאים וממילא נצבעין שם ליכא בזה איסור בכל אופן, גם כי עיקר הצבע לא נעשה לשם צבע אלא נעשה לכסוס המאוס שלא יהא ניכר ונראה.

ועתה ראיתי בזמנחת שלמה ח"צ סי' י"ד שהאריך שם דיתכן שהנותן צבע צמים כדי לצובען ולא על דעת לצבוע בהם דברים אחרים יתכן שגם להראצ"ד שחולק על הרמב"ם שפיר חייב כיון שנעשה בכך מחשבתו וגמרו מעשיו אפשר יהא אסור והציא דעת הח"א שמחמיר על צביעת מים דצבה"ג שרוצה את הצביעה דיש לחוש טובא וכתב שם על מוכרי יין שדרכו לצבוע חוששני להם מחטאת לדעת הסמ"ג והיראים ע"ש, לכן נכון להחמיר לכתחלה ע"ש, והגם שיש לחלק מ"מ אין מדמין באיסורי שבת וגברא רבה אמר מילתא לכן לכתחילה ודאי שאין כדאי להשים ע"ש הצבע באסלה כיון שנפק מפמיה דהגאון ז"ל ומיהו אם כבר הניח או שנכנס צביעה"כ שיש שם מונח הצבע והוא צריך לאותו דבר אין צריך למנוע עצמו מלשטוף דגדול כבוד הצריות שדוחה את ל"ת שבתורה וכ"ש כאן שלכאורה נראה להיתר.

דושה"ט בלב ונפש.

מנשה הקטן

סימן צח

להניח בשר גדי ועוף בתנור בע"ש

ב' לסדר כשלחן ערוך התשס"ב בנ"י יצו"א מע"כ ידידי הב' הח' ירא"מ הלל דרו הי"ו בישיבה הקדושה מיר ירושלים עיה"ק

אחדשה"ט צידדות.

בדבר השאלות צמס"כ צט"ע א"ח סי' רנ"ד ס"א שצער גדי ועוף שהם מנותחים לאצרים מותר ללא חיישינן לחיטוי שאם יחתה בגחלים יתחרך, וצמ"א שם ובתנור שפיו מכוסה אלא שאינו טוח צטיט או יש לחלק בין גדי ועוף לשאר בשר כדרך שנתבאר, והכי נהוג כצברא זו. וצמ"ב שם סקי"א דכשהוא בקדירה לא מהני כשהיא טוח צטיט לדעה זו דהא לא יתקשה ומיהו לקמן צבה"ה דמסיק דהמנהג להקל דס"ל כיון שאינו מוכן לחמות שהרי סתום הוא צטיט לא יצוא לחמות. ומספקא לך אם הי' פיו מכוסה ולא טוח צטיט אלא פיו מכוסה אם מותר להשהות שלכאוף אין זו ההיתר.

והנראה דמקום הספק הוא אם טוח צטיט דוקא הוא או אפי' סתום צשאר סתימה כל שלא יפתח התנור לא חיישינן שיפתח ויצא לידי חטוי ולכאורה נראה דהיינו הך, איצרא דיש לחלק בין טוח צטיט לפיו מוכסה דטיח צטיט אינו עומד לפתוח פ"י מצד עצמו שהטח צטוח הוא סתימת הפה ואם רוצה להוציא המאכל א"א לו לפתוח אלא להשבר הטוח ויפול הטיט וישבר, וצאמת כי כמה מהפוסקים פקפקו בכלל על הפתחו ציום השבת דהו"ל סותר צנין צשבת ומחמירין לסתור סתימת התנור ע"י עכו"ם ויש שהתירו לפתחו כלאחר יד או ע"י קטן עיין בצמוך סי' רנ"ט ס"ז צרמ"א ת"ה סי' ש"ה ואגור.

נמצא דכל שטוח צטיט דאינו עומד להפתח אינו מטעם שזכיר עצמו אלא הטוח צטיט הו"ל

הגבי משיב כהלכה צ"ד. ראשונה הביא שם (מח"א למהרש"א כתובות קי"א ע"א) וז"ל והם יעלו בחומה כקיצון לארץ ואל ידחקו את הקץ להביא הק"ץ קודם זמן הגאולה וזה מיעוט מן הקץ ... והבן הדברים האלו מאד ואין ספק שהשינוי בזה הוא דבר מסוכן מאד מאד ע"כ. (מח"א מהרש"א.) ושם הביא למה אין מתחשבין בדברי הלדיקים האחרונים שהזכירו באזהרה חמורה שלא לילך לדור בארץ ישראל וז"ל הגאון ר"י אייבשיץ ז"ל (בס' אהבה יונתן, ואחחנן) שבאס הכל נועדו יחדיו לילך לירושלים וכל האומות מסכימים אפ"ה לוותר שחלילה שחלך שמה כי הקץ סתום ואולי אין עתה הזמן האמיתי רק עת רצון לפי שעה והיום או מחר יחטאו ומוכרחים לגלות פעם שנית ח"ו ואחרון קשה מן הראשון ולכן ציקשה שלא ילכו עד שחפץ ר"ל עד שיגיע הזמן, ותמה האיך בזמן הזה עולים לאר"י.

ואומר על ראשון ראשון על דבר אשר הביא מח"א למהרש"א ז"ל, דע כי צ"א למהרש"א בגמ' שלי לא מצאחי מה שהביאו בשמו ואדרבה המהרש"א שם כתב להדיא להיפוך וז"ל שלא יעלו ישראל בחומה כו'. ר"ל "ודאי דרשות לכל אחד מישראל לעלות לא"י אלא שלא יעלו ביחד ביד חזקה ולבנות להם חומות ירושלים" ונחמי' שאמר ונבנה חומות העיר ולא נהי' וכו' ברשות המלך הי' הנה כתב להדיא דדוקא שלא יעלו ביחד ביד חזקה ולא יבנו חומות העיר אבל לעלות יחידים ולא כולם ביחד ולא ביד חזקה מותר, וממילא נהי' נמי. (ועיין מס' יומא דף ט' ע"ב) א"ל לרבה בר בר חנה א"ל אלק' סנינא לכו דכתיב אס חומה היא נבנה עליה טירת כסף ואס דלת היא וגו' אס עשיתם עמכם כחומה ועליתם כלכם בימי עזרא נמשלתם ככסף שאין רקב שולט בו עכשיו שעליתם כדלתות נמשלתם כארז וכו'. כדלתות פותח אחד וחצירו סוגר כך עליתם לחצאין, עיין רש"י שם, מבואר דכחומה היינו כלם יחד וכדלתות עליה לחצאין, אלא דגם זה רק בלי היתר אבל בהיתר ברשות המלך אין לזה איסור, והוסיף המהרש"א ז"ל דבר יקר מאד, וז"ל

ולדין מיהו נלפענ"ד כמ"ש. ומ"מ כיון שאין הז"ג להאריך ולחפש בספרים והם כמעט חורה שבע"פ ולכן נא לא לסמוך עלי בזה כלל רק למראה מקומות אולי ודי בזה.

ובזה הגני ידירו דושכ"ת המעתיך בעדו לכוח"ט ושיזכה לעלות מעלה מעלה במעלת התורה עד כי יגדל מאד החותם בלב ונפש,

מנשה הקטן

סימן ריג

מצות ישוב אר"י

י"ט מרחשון תשס"ב לפ"ק
מע"כ וכו' שליט"א

אחדשה"ט. בדבר שאלתו בענין ישוב אר"י צומה"ו שראה בזה מצוה גדולה בין הפוסקים יש דורשין לשבחה של אר"י שקדושתה עומדת לעולם משעת זריאת העולם כמבואר במשנה כלים עשרה קדושות הן אר"י מקודשת מכל העולם כולו ולא פקעה קדושתה מאז ומעולם ואדרבה מי שלא התנהג בקדושה פלטה אותם כדכתיב בחומה ולא תקיא הארץ אתכם כאשר קאה את הגוי הרי דמטבע אר"י שלא מחוקת עוברי עזירה, ולא שח"ו קדושתה פוקעת אלא מקיא את הרוצים לטמאה וקדושתה לעולם עומדת ועד סוף כל הדורות.

ויש דורשין שפקעה קדושתה ואין שום מצוה צומה"ו ליטב בארצנו הקדושה עד שיבוא גוא"צ ויגאלנו גאולת עולם וישוב ויקבץ נדחנו מארבע כנפות הארץ צ"א כי קדושתה עליה כל זמן שרוב ישראל עליה, וע"ד שאמר רב יהודה העולה מבבל לאר"י עובר בעשה. יש דורשין ח"ו לגנאי שאסור לדור כהיום בארצנו הקדושה, והביא ראיות לעצמו מגדולי ישראל. אס זה דעת חורה או זה דעת נוטה שאין להתחשב עמהם.

ונקוטין יחידים ואפילו הרבה יעלו, וישארו עוד הרבה מישראל בחו"ל מזה לא כתב מעולם לאיסורא, ואדרבה צוה הוא מסכים להמהרש"א דלא אמרה אדם מעולם שלא לעלות, ופשוט שהוא מסכים ביחידים אפילו היו שנים כתיקון, והוא ממש כמ"ש המהרש"א ז"ל, ופשוט נמי דהעלי' צוה"ל לא הוה כחומה, דאפי' צוה"ל רוב מספר מאחז"י עדיין הם מחוץ לארץ ישראל כן ירבו, ואפילו לשליש ולרביע לא שמענו, ואולי רק רבע בכלל או עשרים אחוז מכלל ישראל גרים בא"י וגם אלו לא עלו יחד אלא במשך של קרוב למאה שנים ומזה לא דברו המהרש"א והאהבה יונתן לאיסור מעולם.

ובאן הבן שאל ומתמה וכי זה דבר חדש שהתחילו היום בני' לעלות לארצנו הקדושה, או שהציונים המציאו שיש ארץ ישראל והתחילו לעלות לא"י, והלא מאז שחרבה בית מקדשנו שיבנה במהרה בימינו מאז והלאה הלכו וחזרו לארצנו הקדושה שכן בימי התנאים והאמוראים וראשונים ואחרונים וכן"ז מן ר' עמרם חסידא מסר נפשו על אר"י ומנוחתו כבוד בצפת עיר הקודש חו"א.

ואמנם בעצם דין ישוב אר"י צומה"ז מחלוקת הראשונים הוא אי צומה"ז ישוב אר"י מ"ע, עיין רמב"ן עה"ת וצמנין המצוות שיש צוה מ"ע. והרמב"ם ז"ל לא חשבה מתרי"ג ונסתפקו בדעתו וגם בס"ד אני הארכתי צוה במקום אחר. ובכל הדורות מיד אחר החורבן בית מקדשנו שיבנה במהרה בימינו, השתדלו לדיקים ואנשי מעשה, וסתם בני' לעלות לא"י מהראשונים עד האחרונים ז"ל בזמן חורבן בית ראשון, ושוב בצית שני, עיין ריש גיטין שירות מצויות, וזמן הגמ' תנאים ואמוראים מצבל ושאר מקומות ועד זמן הזה והרמב"ן ז"ל כתב דמצות ישוב א"י מצוה בפני עצמה הוא וגדולה מצוה זו שע"י יתחייב לקיים גם שאר מצוות התלויות בארץ, וגם הריטב"א ז"ל דמצות ישוב ארץ ישראל גדולה מכל המצוות, והרמב"ן ז"ל בעצמו עלה לירושלים והצאים אחריו אחינו יושבי ספרד, וגם השלי"ה הקדוש, הצעש"ט

ומיהו בשמעתינן צ"ל דאחת שלא ימרדו לאו היינו בנין החומה אלא בדברים אחרים כשהם בגלות. הנה כתב מפורש דשלא ימרדו באומות לא נאמרה על ארץ ישראל אלא שלא ימרדו באומות בחו"ל כלומר שלא ימרדו באומות העולם במקום שהם גרים שם, ע"ד שאמרו דינא דמלכותא דינא ולא ימרדו כל זמן שהם בגלות בין האומות ואין לזה שייכות עם איסור של לא יעלו בחומה. וזה פשוט מאד למעיין שם.

גם מה שהביא בשם המהרש"א בח"א ואל ידחקו הקץ להביא הקץ קודם זמן הגאולה וזה מיעוט מן הקץ וכו', גם זה ליכא בח"א שם, (ועיין רש"י) ואדרבה הח"א גרס ושלח ירחקו את הקץ צרי"ש וכחז ועיין רש"י, ועוד יש לפרש שלא יהיה צעיניהם הקץ רחוק דהו"ל כאלו מחייאשין מן הגאולה אלא יהיה צעיניהם זמן הגאולה קרובה כמ"ש כי קרובה ישועתי לבא וגו'. הרי כי לא נמצא כלל בח"א מה שהביא. בקיצור המהרש"א מפ' א) מה שאמרו שלא יעלו בחומה, היינו דוקא כולם כאחד ולא יחידים, ב) ואפילו יעלו כלם או עכ"פ מחצה רק לא כחומה ביחד וביד חזקה ליכא איסור, ג) צרשות המלכות אפילו כלם יעלו. ד) דאל תמרדו באומות היינו בחו"ל בגלות שאנחנו גרים אצליהם אבל אין זה ענין לא"י וזה ברור.

ומעתה המדקדק בדברי אהבה יונתן יראה נמי שהם ממש דברי מהרש"א לענין שלא לעלות בחומה, אלא שלא דקדק בלשון הרבי ר"י ז"ל ולכן תמה מה שמתה, שכתב האהבה יונתן וז"ל שבאם הכל נועדו יחדיו לילך לירושלים וכל האומות מסכימים אפ"ה לוחה שחלילה שתלך שמה כי הקץ קתום ואולי אין עתה הזמן האמיתי רק עת רצון לפי שעה והיום או מחר יחטאו ומוכרחים לגלות פעם שנית חו"ל ואחרון קשה מן הראשון ... הנה דייק שאם נועדו יחדיו כלומר כל ישראל שינסו בעולם בחו"ל יחליטו כולם שיעלו יחדיו ואפילו האומות יסכימו אז נמי לא יעלו וכו' (ובזה לכאורה פליג על המהרש"א ז"ל שכתב דצרשות ליכא איסור) אבל כשאין עולין כולם יחדיו וביד חזקה אלא

ותלמידיו, הגר"א ותלמידיו זי"ע, וכי הם לא ידעו ממה שאנן יודעין או שלא ס"ל כוותיה, ועיין תשצ"ך ח"ג סי' ר' ועיין תשצ"ך קטן תלמיד מהר"ם מרוטענבורג ז"ל.

שבית דכבר אמרתי בס"ד מה דכתיב (בראשית ט"ז ז-ת) צהגר שפחת שרה שצרתה מפני שרה גבורתה וימנאה מלאך ה' על עין המים בדרך שור ויאמר הגר שפחת שרי אי מזה צאת ואנה תלכי ותאמר מפני שרה גברתי אנכי צרתה. והקשו המפרשים שהמלאך שאלה שחי שאלות אי מזה צאת, והשנית ואנה תלכי, והיא לא השיבה רק מפני שרי גברתי אנכי צורתה ולא השיבה על השאלה השני' ואנה תלכי, וראיתי כמדומה לי בצעל העקדה ז"ל שפי' דכשאלים יושב במקום אחד והולך מדעתו למקום אחר אז קודם שהולך עושה חשבון וצומר לו מקום שיצא לשם אבל הצורה משונה וכיוצא בו הנה הוא יודע המקום שיצא שהרי משם צרת אבל אין לו מושג לאן יגיע שהרי צורה הוא ואין לו צרירה לצחור מקום שהולך לשם וגם זמן לחשוב למקום פלוני אני הולך או לבית פלוני אינו יודע שהרי אינו יודע בחיזה מקום יניחו אותו להשאר ולהחישב שם. ולכן בתש' מפני שרי גברתי אנכי צורתה נכלל גם המי' ולאן את הולכת.

והנה פשוט דזמן המהרש"א והגר"י שהיו אנשים יושבים צעריהם בשקט ובשלוה וכד יתבי אדורדייהו שפיר כתב שצאם יחליטו לצאת מארצם ומקום מושבותיהם שגרו שם שנים רבות ואצותיהם ועכשיו נועדו יתדיו לעלות לארץ ישראל יש לו טענות אלו שטען שזה עלי' בחומה, אבל לאחר המלחמה שהיטלער והעוזרים עקרו את כל בני' ממושבותיהם והרגו מהם יותר מששה מיליאנים וכשארזו אודים מוללים מאוישוויץ ובוכענוואלד וכיוצא בו ולא הי' להם מקום לגור ולא מקום ללכת רק או ליסע חזרה לווארשא או לאדזש או ווילנא ליטא או פאלאניא, או האנגאריא וטשעכאסל. אשר לא נשאר כלום מחיי היהודים רק שנאת ישראל עם הגוים ולא נשארזו מבני' כלום וח"ו לא הי' צרירה אלא או

לחזור ולהתערב בכלל עם הגוים כמו שהמנצ נעשה לאחר המלחמה שם או לצרוח ממקום מולדתו אל הארץ אשר ארצך, לארץ ישראל וקנחם שהי' צידם נסעו למדינות המערב אבל רוצם שלא הי' ציכולחם נסעו לארץ ישראל מה דמיון זה עם מה שכחב האהבת יונתן צזמנו שהעולם בשקט ובשלום.

ובזה מיושב נמי מה שהציא צסם הרה"ק ר' ישכר דוב מצעלזא זי"ע, שאמר "טאמר ח"ו מעשה השטן ינליח און זיי וועלען יא האצן אי' מדינה וועלען אללע עהרליכע יודן דארפען ארויסקפארן פון דארט. (משה"ר ת"צ עמ' שע"ת) פשוט דלא אמר זה אלא צזמנו אבל צעוג"ה צזמנינו הרי אדרבה כלם צרתו אם הי' להם יכולם לארצינו הקדושה והרי צנו הגה"ק רשכבה"ג ניצל לארצינו הקדושה ולא רנה ח"ו לצאת משם ונשאר אחריו מתסידיו מאלפי ישראל בלעה"ר, וגם הגה"ק אספקלריא המאירה מוהר"א"ם אלטר מגור זי"ע אשר הייל חסידות גור וסחם רצות מבני', הגה"ק מטשעצין ז"ל הגה"ק מוהר"ו מצריסק ז"ל ועשרות נדיקים וגאונים שזכו לצא לארצינו הקדושה צזמנע או לאחר המלחמה וגם הגה"ק מסאטמר תחילת צואו משוויץ היחה לארץ ישראל. וא"כ ח"ו שעל זמנינו נאמר שח"ו יצאו משם אלע ערליכע יודין, ח"ו ואנא ילכו ומי יכניס אותם, ואני אומר אדרבה אם לצאת מא"י שיצאו משם כל הציונים שאינם עהרליכע אידען וישארו השומרי תורה שם.

לבן מה שהציא שם עוד עם קען חלילה זיין או קודם ציאת המשיח ואל מעשה שטן מצליח זיין און די רשעים וועלען קריגען א ממשלה אין ארץ ישראל איז א חוב אויף יעדן איד וואס ער מוז אוועקפארען פון זיין היים זאל ער פארען קיין אמעריקא אדער ערגעץ אנדערש נאר נישט קיין ארץ ישראל. הגם כי לאו מר צר רב אשי חתם עליה, שכן אמר (שם שע"ט) ואמת כי זה כהיום ע"מ שתעלה לרקייע, לנסוע לאמעריקא כמעט אין צמניאחות, ועכ"פ קשה מאד, ואנא ילכו חמשת מיליאן נפשות, ובאמת כי גם צאמעריקא וכ"ש

שהדברים כתובים צמורה על כרחנו יתקיימו)
(מעשה למלך אות ה').

באמת שאין לי דברים להשיב לאחר שראינו
שארצבה בחו"ל הרגו אותנו גם הגאון ז"ל
נאסף הי"ד בהחורבן הנורא ונתקיים בנו צעונ"ה
תקיא הארץ בחוץ לארץ הנאצים הארורים הרואחים
הרגו ושרפו אותנו שאפי' לקצורה לא באו צעונ"ה
וצ"ה תושבי ארץ ישראל נשאר לפליטה עד בגז"א,
ואם נשזיל הקללות של ולא תקי' הארץ הנה אנחנו
מקוים שכלם יחזרו בתשובה וישארו בחיים ועכ"פ
צ"ה רואים בזמנינו רצבות מאחזנ"י בארצנו
הקדושה כלם קדושים לומדי תורה לשמה ושומרי
תורה עשרות אלפים בחורי ישיבה מכל העולם
בישיבות גדולות, כוללי אברכים לרצבות בס"ד, ואם
אברהם אבינו התפלל על אנשי קדום אולי יש
חמשים לדיקים ויאמר לא אשחית בעבור החמשים
לדיקים א"כ כ"ש בארצנו הקדושה שישנם בלע"ה
רצבות ורצבי רצבות שומרי תורה ומצות ודאי לא
תקי ח"ו עוד, עד ביאת משיח לדיקונו. ובאמת ראינו
כי הקללות צעונ"ה נתקיימה בחו"ל החורבן
וההשכלה של גרמניה גרמה לכלות ח"ו כל קהל
ישראל מגערמאניא וגם בסודעטען געביט ורוב
מהונגאריא ומליטא ועוד ועוד אי נא לנו ואוי
לעינים שכך ראו אשר ע"פ דרך הטבע א"א
להאמין בדברים כאלו וכ"ש לראות ח"ו ולהכחיש
מה שראו עיני וכלשון הכנה"ג שכתתי מה שעשו
ידי וצעונ"ה היינו במחנות אלו וראינו האיק הרגו
ושרפו מיליאנים מאחזנ"י ורק אודים מוולנים מאש
נשאר ויתומים היינו בלי אב ואם.

ובדבר אשר הביא צ"ש הגה"ק דהדבר ברור בלי
שום ד' ספק דכל אלה הצנינים שצנו
המינים והאפיקורסים בארצנו הקדושה ישרפו
ויחרצו ע"י מלך המשיח ולא ישאר מהם שריד
ופליט. ק"ו מס"ת שכתבה מין שזריך לשורפו עם
האזכרות שבו. (עה"ג עמוד קל"ג). וגם אין לספק
מי שמאמין בהשם, שלפני ביאת המשיח כל המלוכה

בשאר מקומות שורה התבוללות ר"ל בין הגוים,
וידוע דבאמעריקא יותר מששים אחוז מצנ"י
נתערבו בין הגוים עם נישואין אורחים יהודים בין
העכו"ם ר"ל וגם בכל העולם כולו כ"ש צרה"מ
(רוסעלאנד) וכל ערי יוראפא ומדינות ספרד לבד
ממקומות מסוימות כגון אנטווערפען ולאנדאן. ומה
שאמר שאם נריכין לילך מציתו שילך לאמעריקא או
שאר מדינות, למען האמת שקודם המלחמה אסרו
הרצנים הגאונים לנסוע להתיישב באמעריקא ואולי
ביותר חוקף מלא"י וא"כ עכשיו בת יתרו מי המיר
לך לנסוע לאמעריקא ולא לא"י והלא הם אמרו צ'
מקומות לאיסור, אלא מאי ע"כ שנשתנה המצב א"כ
לגבי א"י כ"ש וכ"ש שנשתנה המצב למעליותא.

ועוד צו שלישיה, החשש שחשש רבינו יהונתן שמה
יחטאו צעונ"ה והחטא גורם להקי אחס ח"ו
אבל נראה דמעלתו ס"ל כאילו בחו"ל אין חשש זה
רק בארץ ישראל והרי צעינו ראינו שמכל הקהל
הגדול בגערמאניא וטשעכאסלאוואקיא מתחילה מתו
מיחה רוחניות ע"י ההשכלה ושוב כולם נהרגו
צעונ"ה מיחה גשמיות ונשרפו בקראמעטאריאס
ואפי' לא זכו לקצורה, ולא נשאר מהם רק מעט
מוער ואפילו לשליש ולרביע לא שמענו אלא כמה
אחוזים נשאר בחיים והחשש שחשש לארץ ישראל
צעונ"ה נתקיים בחו"ל שלא זאת שגלו אותם
ממקומם, אלא הרגו אותם הם וצנייהם וצנותיהם
כולם כאחד משנת תרנ"ח עד שנת ד"ש, המה ראו
קודם החורבן וצעונ"ה אנחנו נשארנו מהחורבן
וראינו צעונ"ה מה שראינו. וארצבה אר"י ודריה
הציל הקב"ה ברוב רחמיו וחסדיו וכמו בדור המבול
ארץ ישראל לא ירד שם הגשם והמבול כמבואר
בגמ' וצחיס.

ולבן גם מה שהביא מהגאון ר' אלחנן וואסערמאן
הי"ד שכתב וכן בארצנו הקדושה הדבר ברור
כשמש שתקיא הארץ אותם כי הוא פלטרין של מלך
ואינה מקיימת עוברי עבירה ומכ"ש עוברים
להכעיס (אינני בא בזה לא לקלל ולא לברך אלא כיון

צ"א) והרמב"ם צפ"צ מהל' מלכים ה"א כתב אל יעלה על הלב שצימות המשיח יבטל דבר ממנהגו של עולם או יהי שום חידוש במעשה בראשית אלא עולם כמנהגו נוהג וכו' ה"ב אמרו חכמים אין בין העוה"ז לימות המשיח אלא שיעבוד מלכיות בלבד, והראב"ד בהשגות השיג עליו א"א והלא במורה והשבתי חיה רעה מן הארץ, ועיין ברכות ל"ג והחוס' ק"ל כהראב"ד ולפ"ז אפשר שיסאר מכל מה שבנו והא דקשיא מס"ת שכחזה מין יש לחלק קצת, שהרי מצינו כשיצאו ישראל ממצרים והאמורים ששמעו שהקב"ה יכניסם ויקח את כל אשר להם החריבו את צהיהם שלא יהיו להם לישראל, ואימא דא' מהטעמים שקיצב הקב"ה את ישראל מ' שנה במדבר וראו האמורים שלא נכנסו בארץ וחזרו ובנו שוב את צהיהם וארמוניהם ואז הכניס יהושע את בני ישראל וירשו את ארמוני האמורים א"כ הכ"ג רשע יכין וצדיק ילבש, (ובפס"ז האזינו ל"ב י"ד) רשעים כל ממונס יפול ציד צדיקים, א"כ אפשר הכ"ג צנינים שיבנו יפלו ציד צדיקים, ולא דמי לס"ת דצעי לשמה, משא"כ צנינים ולא מיבעיא דעכו"ם שאפי' בנה לשם ע"ז יכול לבטל ומוותר להדיוט וכ"ש בפתס וכן ממין ישראל אם בנה ונפל ציד ישראל שמוחר לדור בה לפענ"ד.

עוד הביא שם בשם הגאון ר' שאול בראך גאב"ד קאשוי ז"ל, שחמה על המזרחים שהחזיקו ידי הציונים והמורה העידה צפ' אחרי ולא תקיא הארץ אחכס בטמאכס אותה וכתיב ביחזקאל (כ' ל"ח) וברוחי מכס המורדים והפושעים צי מארץ מגוריהם אזיאל אותם ולא אדמת ישראל לא יבאו, ופרש"י ואמימס במדבר, וכן הוא בצוה"ק, ולא ידענא מאי ראי' אדרבה ראי' לסחור הוא כי הנביא מעיד שהמורדים לא יבאו לארץ ישראל אלא ימיחו במדבר קודם בואם לא"י ולא תקיא מיירי שיבואו לארץ ישראל ותקי אותם הארץ א"כ הם תרי עניני והנביא מעיד שימיחו בחו"ל ולא יבאו לארץ ישראל אלא שיבאו לארץ ישראל אולי בזכות ארץ ישראל יחזרו בששונה עכ"פ אין זה סותר כלל ולא מכריח והבן.

חמת רשוחס ראוי עלינו לקבל ממשלחם ושלא לבטל הגזירה, וכו' והאיך תקנו לקלס בצרכה ולמלשינים ותי' ח"ל.

אבל ענין ברכה זאת מצוורת בעלמה שנקראת קללח המינים לפי שנתקנה ברכה זאת על המצטלים הדת והמתנגדים על הדת כמו שדברו שם שבטיל המינים נתקנה ברכה זאת, ולאחר שהביא ד' כחות הרוזים בצטול הדת, השיב עוד דאפילו להתפלל על מצטלי הדת לא יתפלל עליהם שימיחו אלא שיחזרו בששונה וכמ"ש ברורי' דביתהו דר"מ מי תכיב יתמו חוטאים חטאים כתיב שצריך להתפלל על החטא שלא יהי' נמצא והיינו שיהפוך ה' דעת החוטא ולא יעשה רע עוד וזוה יתמו חטאים וזה הענין של ולמלשינים ששיבנו כולם לה' ולא יהיו עוד אנשים כאלו בעולם רק יחזרו מן מעשיהם, וכל המינים כרגע יאבדו שלא יהא' דעת מינות בעולם ואז יהיו נאצדים המינים מן העולם, ואילו הי' מתפלל וכל המינים כרגע ימיחו הי' משמע כי מתפלל על מפתחן של מינים אבל אמר אל תהי' תקוה ולא שיכלם ע"ש והארץ שם כי הכל שרק יסור הרע וממילא לא ימות האדם כלל. הנה הבחתי עוד פי' בצרכה ולמלשינים שכולו קאי על מלכות הרשעה שיתפללו על הרשעה שחאבד ולא על הרשעים שיאבדו כי בעבר החטא אין כאן מין או רשע, אבל כוונתו רק על מלכי עכו"ם.

סימן ריד

עוד להב"ל

בביאת משיח אם בתים שבנו רשעים יבטלו

ועתה נחזור על מה שדנו אם הצמים שבנו הרשעים יבטלו מק"ו דס"ת שכחזה מין, ולדידי בעלם י"ל דחלוי במחלוקת הפוסקים במימרא דמר שמואל ודעימיה בנידון ביאת המשיח מה יהי' דעת מר שמואל דאין בין עוה"ז לימות המשיח אלא שיעבוד מלכות בלבד (ברכות ל"ד סנהדרין

של הציונים מוכרח להבטל בטל ומבוטל כעפרא דארעא.

הגם כי לעצם אפשר שכן הוא ויתן ה' ונזכה ונראה צדיקת משיח דקינו, ובמלוכה של ציונים שתבטל כעפרא דארעא, ונשכיל לדעת ואולי על זה אכן מצליח בכל יום ולמלשינים אל תהי תקוה וכו' ומלכות רשעה והזדון מהרה תעקר ותשבר ותמגר ותשפילם ותכניעם, א"כ על מי מתפללים אם לא על רשעים שיצדו, איצרא שהרי אמרו ז"ל בצרורי' שהלקה על ר"מ שר"מ התפלל על הרשעים שימיתו ואמרה לו צרורי' מי כתיב יתמו חוטאים יתמו חטאים כתיב ורשעים עוד אינם א"כ אין להתפלל על רשעי ישראל שימיתו (עיין ברכות י' ובגהש"ס מהוהר) ועיין סידור נהורא מעליא צרדיטשוב חפלה קודם השיבו אבינו לתורתך להתפלל על פושעי ישראל שיחזרו בתשובה ע"ש. גם בלשון חז"ל נראה לדייק שהתחיל ומלכות רשעה וכו' תעקר ותשבר ותמגר ותכלם, ושוב קאמר ותשפילם ותכניעם ולכאורה קותר דבריו כיון שכבר התפלל ותכלם א"כ לא יאחרו מהם והיאך סיים ותשפילם ותכניעם א"כ אין כאן כלי' גם בסיום הצרכה בא"י שובר אויבים ומכניע זדים. ולכאורה מתפללים על צ' מיני מינים, על א' מתפללים ומבקשים לכולתם לגמרי ועל השני להשפיל ולהכניע, וז"ל דמתפללים הראשון על מלכות רשעה אויבי עמך בית ישראל שהם הגוים ששונאים עם ישראל בכלל, ועליהם מתפללים לשבר ולמגר ולכולתם מעל פני האדמה.

יש בהם נקודה פנימית שבעצם היא טוב אלא מי מעכב שאור שבעיסה ולכן כשישפילם ויכניעם ממילא יחזרו בתשובה, וכן מצינו בתורת משה (כי תשא ל"ב י"ב) ויחל משה וגו' למה יאמרו מצרים לאמר ברעה הוציאם להרג אחס זהרים ולכלותם מעל פני האדמה שוב מחרון אפך והנחם על הרעה לעמך, והנה התפלל משה רבינו שלא ללכות עם ישראל ואפילו עבדו ע"ז ח"ו יעשה עמהם דין וישרוף הע"ז והם יחזרו בתשובה גם במצרים טען השר של מצרים הללו עובדי ע"ז והללו עובדי ע"ז מה ראית אלו עם בני ישראל לעבור בתוך הים ציבשה לחיים והללו המצרים ימיתו והשיב לו הקב"ה שוטה שבעולם אחת דן שוגג כמיד ואונס כרצון, ממילא מובן סיום הצרכה נמי שובר אויבים שהוא כלי' שהם הגוים ומכניע זדים הם רשעי ישראל, וכמ"ש יען כי נכנע מפני (אחאב) וגו' (מל"א כ"א כ"ט). ולפמ"ש אחי שפיר מאד נוסח באמצע הצרכה ומלכיות בלשון רבים שקאי על שמים מלכיות עכו"ם כרגע יאצדו ולכולתם מעל פני האדמה אבל מלכות רשע מישראל ח"ו תשפילם ותבא מלך המשיח תחתיו צ"ב.

לאחר כתיב מצאתי לרבינו הגדול המהר"ל ז"ל בס' באר הגולה באר שביעי שתמה מה שתקנו חז"ל קללת המינים חפילה שאינה ראוי' עד שאף הוא כנגד המלכות, ולכאורה קותרים דברי עצמם כי ברכה זו שמואל הקטן תקנה ציבנה לפני חכמים (ברכות כ"ט ע"א) והרי משנה ברורה אבות פ"ג הוי מתפלל בשלמה של מלכות שאלמלא מוראה איש אח רעהו חיים בלעו, וידוע כי הוי מתפלל בשלמה של מלכות אינו על מלכות של ישראל שא"כ לא הי' צריך לתח טעם שאלמלא מוראה וכו', שעל מלכות ישראל יש להתפלל ששלוס מלכות הוא קיום של ישראל להמשיך שלומם וגדולתם ורוממותם והצלחתם, ולכן מה שאמרו הוי מתפלל בשלמה של מלכות היינו שאר מלכות שאינו מישראל, וא"כ אין יתקנו היפך זה, ואדרבה הזהירו אותנו חכמים לקבל עלינו מלכות וממשלת האומות אחר שגור שנהי'

ובכן התפלל עליהם דהמע"ה שפוך חמתך אל הגוים אשר לא ידעוך וגו' כי אכל את יעקב ואת נהור השמו, תרדוף באף ותשמידם מתחת שמי ה'. וזה התפלה לכולתם לגמרי ממש וכמ"ש בעמלק תמחה את זכר עמלק מתחת השמים, אבל על מלכות רשעי ישראל ח"ו מתפללים להשפילם ולהכניעם צמורה צימינו אבל לא לכולתם אלא ישפיל אותם ויכניעם וממילא יעשו תשובה וכמ"ש הרמב"ם בהל' גירושין צפ"ב בדין כופין אותו עד שיאמר רוצה אני דבנ"י

יחי' כי דרך צנ"א להיות להוט אחר ממון כדי להחיות נפשו ונפש ציתו כדי שיוכלו לחיות ואמר אדרבה שוגא מתנת ולא יקבל מאחרים יחי' וצעה"ש ח"מ שם כתב ואין לשאול דלפ"ז אין אמריקן זכין לאדם שלא צפניו לענין מחנה דילמא לא ניחא מטעם דשוגא מתנות יחי' עוד פלפלו האחרונים דזכי' מטעם שליחות וכיון דהמקבל מתנות גורם קיצור ימים א"כ הו"ל שליחות לדבר עבירה, ויחא מינה חקירה מעכ"ת אי נכון ליתן מתנות לחתן וכלה ציוס החופה אולי הם משוגא מתנות יחי'.

ולפענ"ד נראה דלא אמרו שוגא מתנות יחי' אלא כשהוא נותן מתנה ואינו מקבל מאחרים מתנה אבל היכי דהוא נותן מתנה ומחכה מהשני לקבל כנגדו מתנה זו אמרו דמכר הוא דלכן נותן לו כדי שיחזרו ויחזרו לו ולא אמרו שוגא מתנות יחי' אלא היכא דהוא מקבל ואינו נותן חזרה כלל, והנה בגמ' צ"ב קמ"ד ע"ב שושבינות נגזית צ"ד ופי' הרשב"ם שם שכן דרך שושבינות נוטל דורון לשמחת חופת חזירו ואוכל עמו וזה יחזיר לו כמו כן כשישא אשה כדתינא לקמן (קמ"ה ע"א) ה' דברים נאמרו בשושבינות נגזית צ"ד כדן מלוה אביהם וצגמ' פריך עלה ומשני לה נגזית צ"ד כדן מלוה ואין זה משום רבית דלאו אדעתא דהכי יהב ליה וכו' ע"ש ועיין ש"ע א"ע סי' נ"ט ס"א ולפ"ז אחי שפיר מחתנות דלא הוי בכלל מחנות אלו ולא הוי בכלל זה אלא מחנות שמקבלים ואין רוצה שיחזירו לו אלו הם בכלל שוגא מתנות.

ונראה דצגמ' (ברכות י' ע"ב) אמר אביי ואיתימא ר' ינחק הרוצה להנות יהנה כאלישע ושאינו רוצה להנות אל יהנה כשמואל הרמתי שנאמר (שמואל ז') ותשובתו הרמתה כי שם ציתו וא"ר יוחנן שכל מקום שהלך שם ציתו עמו. ויש לדייק מאי קמ"ל הרוצה ליהנות יהנה למה לא אם נותנין לו. ופרש"י הרוצה להנות משל אחרים יהנה ואין איסור בדבר, כמו שמצינו באלישע, והרוצה שלא להנות משל אחרים אל יהנה ואין בדבר לא משום

וכרגע מנאחי גמ' ברכות נ"ז ע"א העומד ערום בחלום צבצל עומד בלא חטא בארץ ישראל ערום בלא מצוות. ופירש"י בלא חטא לפי שח"ל אין לה זכויות אלא עון יש בשיבתה וזה עומד ערום בלא אחתם עונות. באר"י, שהרבה מצוות חלויות בה וזה העומד ערום סימן שערום ממצוותיה. והנה הם דברים נפלאים מה שפירש"י רש"י ז"ל שח"ל אין לה זכויות אלא עון יש בשיבתה, וס"ל דלא זאת יש מזה של יסוב אר"י אלא גם יש עון על ישיבת חו"ל. או אפי' נימא למ"ד דצומה"ז ליכא מ"ע של יסוב אר"י אבל מ"מ יש עון על ישיבת חו"ל. ואולי זה דעת הרמב"ם דלא חשיב צין התרי"ג מצוות יסוב אר"י אעפ"כ פסק לענין הלכות לעולם ידור אדם באר"י אפי' רוב עכו"ם וכן פסק לענין הקונה דירה באר"י כוחצין עליו עונו אפי' בשבת (גיטין ח' ע"ש) ורש"י פי' כדי לגרש את עובדי כוכבים, ולרמב"ם עכ"פ עון יש בשיבת חו"ל וע"כ לריך דירה באר"י.

אלו דברים אשר ראינו להשיב נגד המלשינים על ארצנו הקדושה וכבר אמר בעל החרדים הלי' אר"י, הלומד זכות תמיד זוכה ונעשה מרכבה לשכינה, והמלמד חובה תמיד נעשה מרכבה לסט"א ר"ל טובה הארץ מאד מאד. דושה"ט בלו"נ,

מנשה הקטן

סימן רטו

בענין שוגא מתנות יחי'

עש"ק לסדר ויברך אתם משה התשנ"ז בני יצו"א מע"כ ידידי הרב הגאון ור"ח כש"ת מוה"ר שמואל א' טוירק שליט"א בעמח"ס חשובים בני תצו"א

אחשכ"ת בדידות נאמנה וכו' בדבר שאלתו עוד בענין מה שאמרו ז"ל שוגא מתנות יחי' ואמרו ז"ל (חולין מ"ד ע"ב) ויארין ימים וצש"ע ח"מ סי' רמ"ט כתב הסמ"ע צסק"ד ושוגא מתנות

דהנאה הוא דבר מיעוט וכגון שהוא על הדרך ומהנין אותו בעצרו דרך שם כאלישע שנכנס לבית שקיריה בשבילו וצדריך עצרו מידי פעם לפעם נכנס לשם כעובר אורח, והם קיימו מצות הכנסת אורחים והוא נהנה מהאכסמיה בחנם, וקאמר שמוחר לו ליהנות ולא הוה בכלל שוגא מתנות או מאבד עצמו לדעת דכה"ג לא מקרי מתנות שלא נתנו לו כלום מתנות אלא הוא נהנה והם נתנו הוא נהנה באכסמיה והם נתנו בקיום המצוה שהחזיקו אצלם איש אלקים קדוש, או יאמר כי שוגא מתנות סגולה לארוכת ימים אבל המקבל מתנות אין לו סגולה זו ויעשה סגולה אחרת לארוכת ימים וכמ"ש המאריך בתפילתו מאריכין לו ימיו ושנותיו ועוד הרבה דברים והאיסור רק כשעושה דבר שגורם לו ח"ו קיצור ימים משנים שכתבו לו לחיים ועושה מעשה שמקצר ימים. וזוהו הוא דנחלקו.

איברא דהרי בגמ' ברכות (נ"ד ע"ב) ואמר רב יהודה אמר רב שלשה דברים מאריכין ימיו ושנותיו של אדם המאריך בתפלתו והמאריך על שלחנו והמאריך בצית הכסא, ושם (נ"ה ע"א) ואמר רב יהודה אמר רב שלשה דברים מקצרים ימיו ושנותיו של אדם, מי שנותנין לו ס"ת לקרות ואינו קורא, דכתיב (דברים ל') כי הוא חייך ואורך ימין, כוס של ברכה לברך ואינו מברך, דכתיב (בראשית י"ב) ואזכרה מזכריך, והמנהיג עצמו ברבנות, דא"ר חמא בר חנינא מפני מה מת יוסף קודם לאחיו מפני שהנהיג עצמו ברבנות ע"ש. והנה לא חשב כלל שוגא מתנות לארוכת ימים והמקבל מתנות לקיצור ימים והוא פלא. וקצת רא"י שהרי שמואל הרמתי שלא נהנה אפ"ה לא חי רק נ"ב שנה כמבואר והגם שהי' מחמת סיבה מטעם דוד ושאלו מ"מ נראה שלא האריך ימים אלא ע"כ דזה אינו תלוי בענין של מתנות שהם שני דברים יתנה ומתנות כנלפענ"ד. ועיין גדרים הנודר הנאה מישראל וכיוצא בו דשם אפי' על ההנאה נדר שלא יעסוק ויהנה מהמסחר וכיוצא בו וכמה מיני הנאה הם ולראצ"י אפילו ויתור אסור.

גסות הרוח ולא משום שנאה. כשמואל הרמתי כמו שמצינו בשמואל הרמתי שלא רצה להנות, כי שם ציתו וכו' שכל מקום שהי' הולך שם היה נושא כל כלי תשמישי בית עמו ואהל חנייתו שלא להנות מן אחרים.

ונראה כוונת רש"י לפמ"ש בירושלמי הביאו רש"י יצמות דא"ע נאמן באיסורין דאי לאו הכי נמצא אין אדם אוכל אצל חבירו ונמצא איבה בין ישראל וגם משום גסות הרוח דג"כ איכא שנאה וגם כי אין אני והוא יכולין לדור אלא דא"כ כיון טעם גדול להנות למה בצאת הרוצה שלא להנות מותר. והרמב"ם צפ"י המשנה אבות פ"ד מ"ה ולא קרדוס לחפור בה כתב, ושמעתי המשוגעים המצוהלים הנחלים בראיות שהביאו באמרים הרוצה ליהנות יתנה כאלישע והרוצה שלא ליהנות אל יתנה כשמואל הרמתי וזה אינו דומה לזה אשר מביאים כלל ע"ש. וע' שו"ת תשב"ץ ח"א סי' קמ"א-קמ"ח אריכות גדול בזה, ומיהו י"ל דכיון דשוגא מתנות יחי' וא"כ למה הרוצה להנות יתנה ולא נרחיק ממנו ההנאה משום שוגא מתנות יחי' וגם הרי ח"ו יקצרו ימיו והו"ל בכלל מאבד עצמו לדעת ח"ו ולכן אפילו רוצה ליהנות לא יתנה ועיין מהרש"א בח"א שכבר עמד בזה. גם אמרו גדול הנהנה מיגיע כפו יותר מיראת שמים והיכי דמי היראת שמים ע"כ שמקבל מתנות וחי' וא"כ מאי רבותא והלא עובר על שוגא מתנות יחי'. וכבר פירשתי במקום אחר דהכונה לפמ"ש בירושלמי יומא ועיין ר"ת על הדף (ל"ו ע"ב) חד אסי אמר לר' פינחס תא נמסור לך השם א"ל לית אגא יכול דאגא אכיל מעשר ואמר רב דרגיל בשם לא יכיל מיכל מבר נש כלום ע"ש. מבואר דהנהנה מיגיע כפו מותר לו להשתמש בשמות והנהנה מאחרים אסור לו להשתמש בשמות ולכן גדול הנהנה מיגיע כפו שאינו ירא מלהשתמש בשמות מיר"ש שהוא ירא מלהשתמש בשמות.

ואשר נראה דכדיוק אמרו ז"ל הרוצה להנות ולא אמרו הרוצה לקבל מתנות שהם שני ענינים

בויליאמסבורג ברחוב הארמו"ר מסאטמאר זצלה"ה

קמא רשה"ר
 ע" ערכו רכישת הרשויות משר העיר (אם תועיל התנגדות הדיירים בזה)
 קלב רשות הגויים שבעיר, אם סגי בשכירותם מראש העיר
 קלב, קלד תיקון עירובין
 קלה אם מועיל ליו"ט
 קלה בישיבת מיר, ברוקלין
 קכד, קכו בעיר ברוקלין
 קכו בעיר "סיגעט" נ"י.
 קל בשיקגו
 קכח סגולה לחשוכי בנים

עליה לתורה

ראה ערך קריאת התורה

עם הארץ

מט בור ועם הארץ, החילוק שביניהם ומי גרוע יותר
 עד ע"ה בחכמות התורה וחכם בחכמות העולם
 מט ע"ה ירא חטא ולמדן שאין בו ירא"ש מי עדיף

ערב יום כיפור

קמג אמירת "מזמור לתורה" בו
 קפה חולה שאינו צם אם מחויב באכילת עיוהכ"פ
 כפרות לסבב כפרות לאשתו נדה
 ע" ערך נדה, הרחקות נטילת כדורים ל"צום קל"

ערב פסח שחל בשבת

סח סדר סעודות השבת בחמץ ובכלי הפסח
 קג סעודות השבת ממצה עשירה

ערכה

רג קנייתה ליום ראשון מקטן המוכר ערכות
 רג קנייתה מקטן להושענא רבא

עשרת הדברות

קסט אמירת הפרשה בכל יום ביחיד או בציבור
 קסט סדר עשרת הדברות
 קסט סידורם על הלוחות שע"ג ארה"ק
 קסט צורת לוחותיהן, עגולות או מרובעות

עשה דוחה לא תעשה

יג כיצד ילפינן מציצית הדי יש בה ה' עשה

ערל

ראה ערך מילה

ערלה

סו חצילים הם עץ או ירק כלפי איסור ערלה

פחות משוה פרוטה

קח, קט דין הגונב פחות מש"פ מהקדש
 קח עכו"ם בפחות מש"פ

פורים

יז אין לו מגילה אם יקרא ההלל
 כו אם יעשו הנשים מנין לעצמן לקריאת המגילה
 ריא בני עיר שתקנו פורים ונתפזרו בערים אחרות
 מתנות לאביונים בשיק ע" ערך צדקה, אופן קיומה
 פורים שתיקן הרמב"ם לזרעו בימינו ריא
 תענית אסתר ע" ערך תענית

פיטם

ראה ערך אתרוג

פסח

ליל הסדר הנאה באכילת המרור
 קנה כמה טיבולים בזה הלילה
 קנה מים שלנו
 קסה אם רק לנשים תקנו או אף לאנשים
 קסה נשפכו המים שלנו או שלא הספיקו

פרקדן

ראה ערך שינה

צדקה

תשלומי נו"נ, עליות ומי שברך
 ע" ערך נדרים וערך בית הכנסת
 הנודר לצדקה ונתכוין על עני מסויים אם יכול לתת
 לעני אחר קה

ציבור

בנשים ע" ערך נשים
 לצרף למנין אדם שנוצר ע"י ספר יצירה כו

ציצית

אם אפשר לכוון שלא תועיל ברכתו עליה רק עד
 חצות כ
 בכיזור טעמא דציצית "מצוה קלה" יג

טעם למנהג העולם לצאת רק בברכת הקידוש ולא
בברכה"נ
ס
פה שכה לקדש ע"ש ונזכר בגמר סעודתו

קידוש לבנה

המתנה ער מוצ"ש אם הוי שיהוי המצוה
כשממתינים למוצ"ש אם יש לחוש שמא ימות
קידוש לבנה וקריאת המגילה מי קודם
קא
ל רואה הלבנה דרך זכוכית או משקפיים

קיטל

ללובשו בסתם לא בשעת תפילה
נ
נ ליכנס בו לביהכ"ס

קלף

ארבעה מינים שבקלף: גויל, קלף, דוכסוסטוס, ושמצד
הבשר, דירוגם
זי
בזה"ז שאין אנו בקיאים בחיתוך העור אם אינו פסול
משום דוכסוסטוס
זי
האופן המדוייק של חיתוך עובי העור לעשיית הקלף
זי
חילק עובי העור לשלשה
זי
להיזהר לגרד הקלף היטב
זי
סופר מומחה הקולף השם עם הקלף
זי
פירוש תיבת "דוכסוסטוס"

קרבן פסח

אם בא לכפרה ועל מה
קנ
אם שייך ליעשות בן סו"מ ע"י אכילת קר"פ
קנח
ג' כתות אם הוא לעיכובא בקר"פ
קנח
טימא את עצמו בער"פ ואין יכול לעשות הפסח
קמו
שותפות פחמש"פ בקר"פ
קנח

קריאת התורה

גוי לקרוא בתורה, או לשומעה מטייפ
נב
חובת יחיד או חובת ציבור
נב
חלוקת הקריאה בר"ח
ננ
טעות בקריה"ת בר"ח
ננ
לומר "וזאת התורה וכו'" כשאין רואה הכתב
מז
לצאת בשמיעתה פ"א משמו"ת
רט

עליה לתורה

בהוספת עליות אם להכפיל פסוקים או לחלק יותר
הפר'
נא
בשמחת נישואין אם שרי לחלק הפר' עד ג' פסוקים
לכ"א
נא
הוספת עליות בשבת
נא

חמש מ"ע שבציצית כיצד מתקיימת כל אחת
ג
כלאים בטלית אם מותר, או רק בציצית עצמה
ג
כנף אחד שבציצית אם רוחה ל"ת דכלאים
ג
לשנות אותם שמלפניו שיהיו לאחוריו
נ
תכלת
ע"י ערך מדע
ראה עור ערך טלית

צפת

אם זו של היום היא צפת העתיקה שבימי חז"ל
קע
לענין יו"ט שני ראה ערך יו"ט שני של גלויות

קבורה

ניתוחי מתים
ע"י ערך חיטומי שכבי

קדיש

אמירת קדיש בשכר
כה
אם עולה קדיש אחד לכמה נפטרים
כה
חיוב על אביו ועל אמו באותה שנה
כה
"קדיש השייבה" (טעלוז) לעי"נ התורמים אם יכול
החיוב לאומרו
כה
קטן באמירת קדיש
ע"י ערך קטן

קטן

אם יכול להדליק נ"ח בביהכ"נ
רב
בקריאת התורה
אם יכול להיות בעל קורא
נב, רט
בארבע פרשיות אם עולה למפטיר
רט
עליה תורה במנין הקרואים ולמפטיר
סי רט
קריאת ההפטרה בלבד מן הקלף ע"י קטן
רט
האומר קדיש, אם צריך להקפיד על נקינותו
כב
טוב שיחגור אזור
כב
המודר הנאה, לקיים מצוה עם הקטן
קנו
להיותו ש"ץ
נב
קנינו

בדעת אחרת מקנה אם קנה מדאורייתא
קצט
דעת אחרת שמקנה לקטן להקנות
קצט
המביא שמן זית שקיבל בשייבה אם כשר
ההרלקה
ע"י ערך נרות חנוכה, השמן
ע"י ערך ערבה

קידוש

אם יש לאשה לחוש שלא תכוין כראוי לצאת בקידוש
אם
בעלה
פז
אם תאמר האשה הקידוש בלחש עם בעלה
פז
בשבת אחר שחרית
קפד
התחלתו מוירא אלקים את כל אשר עשה וגו'
קפא